

VELUWEAGENDA 2030

1. Voorwoord

Met trots presenteren wij u de VeluweAgenda 2030, gedragen door een breed samenwerkingsverband: grondeigenaren, ondernemers, maatschappelijke organisaties en overheden op en rond de Veluwe. Een brede Alliantie die gezamenlijk de ambities van de VeluweAgenda realiseert.

Deze agenda voor 2030 is een bevestiging van de visie die de VeluweAlliantie eerder op tafel legde, de VeluweAgenda2025. Daarmee willen we recht doen aan het feit dat we uitstekend op weg zijn maar dat onze gezamenlijke ambities tot in het volgende decennium reiken. Het motto van de nieuwe agenda 2030 blijft hetzelfde: “Beleef de Beste Veluwe”. Ook de inhoud van de VeluweAgenda2025 staat nog recht overeind:

- Beschermen en versterken stamkapitaal: robuuste natuurnetwerken, vitaal landschap en beleefbaar erfgoed.
- Excellente gastvrijheid in een gezonde vrijetijdseconomie: beste bereikbaarheid, top activiteiten en excellent verblijf.

We voegen nu nieuwe accenten toe, met meer aandacht voor thema's die vooral de laatste jaren steeds urgenter zijn geworden. Drie onderwerpen springen er uit:

- Behoud en herstel van ecologische diversiteit en robuustheid in het centrale natuurgebied van de Veluwe en de omliggende gebieden IJsselvallei, Randmeren en Gelderse Vallei.
- Een bredere kijk op recreatie en toerisme, waarbij het niet meer in de eerste plaats gaat om het trekken van meer bezoekers, maar om meer kwaliteit. Wij zien toerisme vooral als een middel om de Veluwse natuur, economie en samenleving te versterken.^{1,2}
- Meer aandacht voor de wensen, belangen en betrokkenheid van bewoners bij nieuwe ontwikkelingen op de Veluwe.

We zien ook andere dynamische ontwikkelingen die ingrijpen op de Veluwse kwaliteiten en de beleving daarvan. Of waaraan de Veluweagenda kan bijdragen. Denk aan de aanpak van stikstof, de regionale agenda's, de energietransitie. Onze agenda en samenwerking is niet statisch, integendeel. Waar een duidelijke samenhang bestaat met de opgaven van de VeluweAgenda wil de VeluweAlliantie betrokken zijn, afstemmen en samenwerken.

Onze aanpak blijft hetzelfde: gebiedsgericht en opgavegericht, op basis van een doordachte inhoudelijke agenda. De VeluweAlliantie is een samenwerkingsverband dat de partijen uitnodigt, inspireert en faciliteert. Per thema verenigen we hen die daar belang in zien en enthousiast aan de slag willen gaan: *coalitions of the willing*.

¹ Raad voor de leefomgeving en infrastructuur, “Waardevol Toerisme”, september 2019

² Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen (NBTC), “Perspectief Bestemming Nederland 2030”, oktober 2018

Voelt u zich betrokken bij de toekomst van de Veluwe? Wij nodigen u uit: help mee om de doelstellingen van de VeluweAgenda te realiseren. En om de juiste balans te bereiken tussen ecologie, economie en beleving op de Veluwe ('People, Planet and Profit').

Willem Bijleveld,
Voorzitter VeluweAlliantie

2. De waardevolle Veluwe

De Veluwe is een waardevol gebied. Het landschap, de natuur, erfgoed, dorpen en steden zijn uniek, ook in internationaal perspectief. Daarbij is de economische opbrengst groot (werkgelegenheid, inkomen), maar ook de kwaliteit van (be)leven voor bewoners en bezoekers. Hoe zorgen wij als samenwerkende partners dat de waarden van de Veluwe in stand blijven en kunnen worden doorgegeven aan volgende generaties? De omvang en de urgentie van kwesties die op ons afkomen vragen om een heldere koers en een gezamenlijke aanpak.

Ecologische waarde

De Veluwe is het grootste aaneengesloten natuurgebied van het West-Europese laagland met meer dan 80.000 hectare natuur, een grote variatie aan landschappen en een indrukwekkende diversiteit aan planten en dieren. Op de Veluwe en aan de randen daarvan liggen vier Natura2000 gebieden, natuur met een grote intrinsieke waarde die wij voor het nageslacht moeten behouden.

De Veluwe zoals we die nu kennen is in belangrijke mate door de mens gemaakt. Veel landschappen van de Veluwe laten de sporen zien van menselijke activiteit, het ontstaan van dorpen en steden, het graven van sprengen, het verleggen van beken, de ontginning van de oerbossen, de aanleg van heidevelden en landgoederen. De natuurlijke landschappen van de Veluwe werden cultuurlandschappen. Juist die combinatie, de rijkdom aan natuur en cultuurhistorie maakt de Veluwe zo'n indrukwekkend gebied.

De biodiversiteit, de kwaliteit van de natuur, is en blijft een belangrijke pijler onder de aantrekkingskracht van de Veluwe. De natuur staat echter onder grote druk, juist op de droge zandgronden van de Veluwe. De bodemkwaliteit neemt nog steeds af, vooral door de neerslag van (teveel) stikstof uit de lucht. Bovendien worden sommige natuurgebieden belast door een overmaat aan (dag)recreanten. Door onttrekking van grondwater en klimaatverandering lijdt natuur onder verdroging. Het aan water verbonden erfgoed - zoals de sprengen en watermolens - verliest betekenis als het water niet meer zichtbaar is.

Ook de natuur in het agrarisch cultuurlandschap buiten de beschermde natuurgebieden verschaalt. Belangrijke elementen als houtsingels, kleine bosjes, poelen, en watergangen verdwijnen uit het landschap of worden slecht beheerd. Agrarisch gras- en akkerland wordt steeds intensiever benut. Mede daardoor gaat het ook in het cultuurlandschap niet goed met veel soorten, zoals weidevogels.

Economische waarde

De Veluwe is een gebied waar bijna 940.000 mensen wonen, waar honderdduizenden mensen hun werk vinden. Elk jaar komen meer bezoekers uit binnen- en buitenland hier vakantie vieren (in 2019 al rond de 2 miljoen), in huisjes, in hotels, op campings en vakantieparken. Alleen de Nederlanders geven hier al meer dan een kwart miljard uit in de sector toerisme en recreatie. Daardoor kunnen vele voorzieningen in de kernen bestaan, wat goed is voor de leefbaarheid. Meer dan 23.000 mensen werken in de sector, een aantal dat

blijft groeien³. Recreatie en toerisme zijn dan ook een belangrijke pijler voor werkgelegenheid en welvaart op de Veluwe.

Ervaringswaarde en beleving

De Veluwe biedt heel veel bezoekers en bewoners geweldige ervaringen. Niet voor niets is de Veluwe al decennia een populaire bestemming voor recreanten en toeristen. Zij worden aangetrokken door de weergaloze natuur, de diversiteit aan landschappen, de attracties, de authentieke kernen en de rijkdom aan erfgoed.

De bewoners van de Veluwe houden van hun omgeving en voelen zich daarbij sterk betrokken. Voor hen is het van belang dat het goed gaat met de natuur, dat de leefbaarheid in de kernen en in het landelijk gebied hoog blijft en dat de Veluwse economie goed blijft draaien. Hoe houden we de 'Brede Welvaart' op de Veluwe in stand?

Wij willen excellente gastvrijheid bieden aan bezoekers, de kwaliteit van voorzieningen en attracties verhogen en de recreatie zo inrichten dat kwetsbare natuurgebieden worden ontzien. Dat kan alleen slagen wanneer de bewoners van de Veluwe daar achter staan en eraan meewerken. Dan zijn de bewoners de beste ambassadeurs van de Veluwe!

Urgentie en volhoudbaarheid

Het vergt investeringen en inspanning om de natuur op de Veluwe te behouden en de aantrekkelijkheid van het gebied te vergroten. Wij allen voelen de urgentie:

- De biodiversiteit op de Veluwe neemt af, ondanks de inspanningen op het gebied van beheer en natuurbehoud.
- Ook de Veluwe kent vergrijzing en wil voorkomen dat jonge mensen wegtrekken. Het behoud van voorzieningen en aantrekkelijk houden van de dorpen, steden en omgeving is voor ouderen en jongeren van belang.
- Veranderingen in de landbouwsector hebben gevolgen voor het in stand houden van het landschap. Subsidies voor het beheer van natuur en landschap lopen terug.
- Het reisgedrag en de wensen van recreanten en toeristen veranderen.
- Een deel van de verblijfsrecreatie (denk aan de vakantieparken en hotels) kampt met een kwaliteitsachterstand.
- Onze inzet is niet om meer recreanten en toeristen naar de Veluwe trekken. Maar autonoom zal er groei optreden. Wanneer we negatieve effecten op natuur, leefbaarheid en klimaat willen beperken moeten we de bezoekersstromen duurzamer maken en beter reguleren.

De urgentie om snel en gericht aan de slag te gaan is groot. En er is een wenkend perspectief: als Alliantie streven wij naar een volhoudbare Veluwe op basis van de unieke combinatie van ecologische, economische en belevingswaarden. Dit vraagt om een vaste inhoudelijke koers, die uitmondt in robuuste en langjarige investeringen.

³ Aantal werknemers in 2018. Bron: <https://www.toerismevan.nl/visitveluwe/kerncijfers/werkgelegenheid-2/>

3. Werken aan een sterkere Veluwe – een aanpak gestoeld op drie pijlers

De ambitie van de VeluweAgenda2030:

*In 2030 is de Veluwe een **voorbeeldregio** waar het gaat om het verbeteren van de **biodiversiteit** en het **verduurzamen van toerisme**. We geven **prioriteit aan de Veluwse natuurwaarden**, op het Veluwemassief, in de gebieden daaromheen en op de agrarische gronden. Door die natuurwaarden uit te dragen versterken we de **unieke beleving van landschap, erfgoed, dorpen en steden**. We werken gezamenlijk, in nauwe samenwerking met bewoners, aan een duurzame verhouding tussen recreatie en natuur, landschap en erfgoed.*

*Om bezoekers en bewoners een unieke beleving te kunnen bieden is de Veluwe in 2030 **de meest gastvrije bestemming** van Nederland met een **gezonde vrijetijdseconomie en robuuste natuur**. Het aanbod van de verschillende Veluwse belevingen is optimaal gericht op de vraag van recreant, toerist en bewoner. De kwetsbare natuur wordt ontzien via een slim samenspel van de recreatieve voorzieningen. Bewoners zien het toerisme als **kans voor het versterken van de leefbaarheid** en zijn daarmee **ambassadeurs** van de Veluwe.*

De VeluweAlliantie wil deze ambitie realiseren via een aanpak die steunt op drie pijlers:

- In stand houden en versterken van natuur, landschap en erfgoed op de Veluwe
- Streven naar excellente gastvrijheid en een gezonde vrijetijdseconomie
- Versterken van de betrokkenheid van bewoners

Deze pijlers zijn uitgewerkt in concrete programma's met voorbeelden van passende acties. De programma's en acties worden niet per definitie door de Alliantieleden opgepakt. Ook anderen kunnen hiermee aan de slag. Eenieder die zich wil inzetten voor deze drie pijlers van de VeluweAgenda kan rekenen op de warme belangstelling van de Alliantie. We bespreken de drie pijlers op de volgende pagina's.

Eerste pijler : In stand houden en versterken van natuur, landschap en erfgoed

Natuur, landschap en erfgoed vormen samen het 'stamkapitaal' van de Veluwe, zij maken het gebied aantrekkelijk voor bewoners en bezoekers. Hoe kunnen we deze fundamentele kwaliteiten van de Veluwe behouden en versterken, en daar - waar mogelijk - beter gebruik van maken?

Op de volgende pagina's presenteren we drie programma's op het snijvlak van recreatie met natuur, landschap en erfgoed. De grote lijn: we willen voorkomen dat cruciale kwaliteiten van de Veluwe onder druk komen te staan door recreatie en toerisme, en aan de andere kant de belevingswaarde van het gebied voor bewoners en bezoekers vergroten.

Programma Veerkrachtige natuur / Robuuste biodiversiteit*Doel*

Robuuste natuur, dat is een van de belangrijke elementen uit de ambitie die de VeluweAlliantie vastlegt voor 2030. De urgentie van deze doelstelling is in de afgelopen jaren steeds duidelijker geworden. Immers de kwaliteit en de diversiteit van de natuur op en rond de Veluwe neemt nog steeds af. Dat bedreigt het voortbestaan van soorten in het gebied, maar het heeft ook directe consequenties voor de leefbaarheid en de economische gezondheid van de Veluwe. Juist die kwaliteit en diversiteit van de natuur is een van de belangrijkste redenen waarom mensen er zo graag wonen, werken en verblijven.

De zorgwekkende staat van de natuur op de Veluwe heeft als hoofdoorzaak de jarenlange overbelasting met stikstof vanuit de agrarische sector, verkeer en andere bronnen. Daarnaast is er een bijkomende oorzaak: de ongereguleerde druk van (dag-) recreatie op natuur en landschap. Bovendien vindt verdroging plaats door de onttrekking van grond- en oppervlaktewater en de klimaatverandering.

In de landelijke randen rondom het centraal massief van de Veluwe is de biodiversiteit van het landschap verschaald door het verdwijnen van landschapselementen en optimalisatie van agrarisch gras- en akkerland. Bovendien houden weg- en waterbeheerders in hun beheer nog beperkt rekening met de ecologische potentie van bermen en waterkanten.

Opgave

Hoe kunnen wij eraan bijdragen dat de natuur op de Veluwe en de omliggende gebieden (IJsselvallei, Randmeren, Gelderse Vallei) robuuster wordt? Voor de vier Natura2000 gebieden op en rond de Veluwe is al een Beheerplan gemaakt, dat nu wordt uitgevoerd. Recreatiezonering is één van de maatregelen. Versnelling van andere voorgenomen maatregelen voor natuurherstel is gewenst. Daarnaast is het cruciaal dat de verschillende bestaande natuurgebieden (waaronder de Natura2000 gebieden) worden verbonden met nieuwe natuur of met ecopassages tot een Gelders Natuurnetwerk. Zo krijgen soorten flora en fauna een groter leefgebied, meer kansen om zich aan te passen aan veranderende omstandigheden en wordt de biodiversiteit versterkt. Tot slot zijn aanpassingen aan het watersysteem van de Veluwe gewenst, niet alleen voor de natuur maar ook het erfgoed. De

*Blauwe Omgevingsvisie 2050*⁴ geeft heldere oplossingsrichtingen voor de onderdelen van het systeem en deelgebieden.

De Veluwe is verreweg het grootste natuurgebied dat door zijn opbouw bijzonder gevoelig is voor de te hoge niveaus van stikstofneerslag. De nationale opgave om de stikstofdepositie te verminderen zal daarom grote betekenis krijgen in en rond dit gebied. De veehouderij is de grootste bron. De verduurzaming van deze sector zal positief effect hebben op de biodiversiteit van de Veluwe en de landelijke randen. De hiervoor benodigde omslag is een nationale opgave die deze bedrijfstak op de Veluwe in haar eentje niet kan maken. Er zullen naar verwachting coalities ontstaan voor generieke deelopgaven en specifieke gebiedsgerichte opgaven. Daar waar een duidelijke samenhang is met de opgaven van de VeluweAgenda zal de VeluweAlliantie afstemmen en samenwerken.

De Alliantie gaat niet over de ontwikkeling van de veehouderij maar zal, daar waar het relevant is, wel trachten om aan te sluiten op de belangrijke vernieuwing die gaande is. Op sommige plaatsen kan deze immers een belangrijke rol spelen bij het versterken van de biodiversiteit, met name in de onmiddellijke nabijheid van natuurgebieden. Denk aan het omzetten van reguliere bedrijven naar natuurinclusieve landbouw of zelfs landbouwinclusieve natuur zoals voedselbossen. In de landschappelijk waardevolle delen kan verrommeling optreden bij vrijkomende agrarische gebouwen. Wij zien functiewijziging naar recreatie als een kans om dit te voorkomen.

Voorbeelden van acties

- Ontwikkelen van een recreatiezonering en op basis daarvan het integrale bezoekersmanagement;
- Op substantieel meer plekken invoeren van ecologisch bermbeheer en beheer van watergangen
- Versterken van de biodiversiteit op en rond vakantieparken
- Het creëren van vloeiende overgangen rond natuurgebieden van reguliere landbouw via natuurinclusieve landbouw, landbouwinclusieve natuur naar natuur. Dit met de gebiedspartners via een gebiedsaanpak. Hierin is ook ruimte voor voedselbossen, klimaatbos, natuurlijke natte gebieden, recreatienatuur en houtproductie (bosbouw).

Programma Vitaal Landschap

Doel

In 2030 ervaren zowel de bewoners als de recreanten op de Veluwe een landschap in topconditie. Door actief en betaalbaar landschapsbeheer, herbestemming van leegstaand erfgoed in het buitengebied, transformatie van vrijkomende agrarische bedrijven en een goede recreatieve infrastructuur is de ruimtelijke kwaliteit van de Veluwe en de belevingswaarde van het landschap op topniveau.

Opgave

Dit programma richt zich op het versterken van de ruimtelijke kwaliteit waar natuur en landschap een recreatieve waarde hebben. We willen de recreatieve beleving van het

⁴ "Blauwe Omgevingsvisie2050", Waterschap Veluwe en Vallei, 2019

landschap voor zowel bewoners als bezoekers vernieuwen en verrijken. Denk bijvoorbeeld aan de groene (uitloop)gebieden rond de steden en dorpen. Maar ook aan de randmeren, waar de landschappelijke kwaliteiten veel beter kunnen worden benut.

De agrarische sector levert een belangrijke bijdrage aan het beheer en behoud van het landschap, zowel op de Veluwe zelf als in de gebieden daar direct omheen. De inspanningen van de agrarische ondernemers hebben daarmee een toeristisch/recreatieve waarde. Hoe krijgen we dit vertaald in een financiële waardering? Hoe kunnen we zorgen dat een vitale landbouwsector een waarborg wordt voor toekomstig landschapsbeheer? Die vragen klemmen des te meer waar ondernemers, door over te gaan op meer natuurinclusieve vormen van landbouw en veeteelt, helpen om natuurwaarden te versterken en de belevingswaarde van het landschap te vergroten.

Voorbeelden van acties

- Actief investeren in landschapsherstel ter realisatie van een aantrekkelijk recreatief netwerk voor toeristen en inwoners en ter verbetering van de ecologische kwaliteiten
- Gezamenlijk onderzoeken hoe de bijdrage van agrarische ondernemers, terreinbeheerders en recreatieve ondernemers aan landschapsbeheer en -behoud financieel kan worden gewaardeerd.
- Advies voor streekeigen erfbeplanting aan bewoners en recreatieondernemers
- Bevorderen dat de gebiedseigen bouwstijlen worden toegepast bij herontwikkeling of nieuwbouw. Dit met een richtinggevende leidraad over gebiedseigen architectuur.

Programma Beleefbaar Erfgoed

Doel

In 2030 is het Veluws erfgoed in al zijn veelzijdigheid behouden voor de toekomst, toegankelijk gemaakt, en beter 'beleefbaar'. Het erfgoed – en de informatie daarover – is beter te vinden en toegankelijker. Bezoekers komen naar de Veluwe om spannende verhalen te horen en te beleven, die hen meer vertellen over de geschiedenis van onze streek.

Opgave

De Veluwe is rijk aan erfgoed, aan cultuurhistorische schatten die elk hun eigen verhaal vertellen. Denk aan de grafheuvels, opgeworpen door groepen jagers/verzamelaars die als eersten dit gebied bewoonden. Aan de *celtic fields*, het begin van de landbouw. Of aan de overblijfselen van de ijzerindustrie. De Veluwse Hanzesteden vertellen over handel en bedrijvigheid in de Middeleeuwen, net als de watermolens en andere industriële monumenten. Maar ook het verloop van de Tweede Wereldoorlog is op veel plaatsen op de Veluwe zichtbaar.

Cultuurhistorie is een kernkwaliteit van de Veluwe die toekomstbestendig moet worden gemaakt. Dat vraagt in de eerste plaats om een goed beheer en waar nodig het wegwerken van achterstallig onderhoud. Zowel in dorpen en steden als in het buitengebied vinden we monumenten die niet wordt bewoond of gebruikt, terwijl ze op bijzondere plekken staan, soms zelfs langs toeristische routes. Onze aandacht richt zich vooral op de cultuurhistorie die een recreatieve meerwaarde heeft, bijvoorbeeld omdat ze het thema van een belevingsgebied zichtbaar en beleefbaar maakt.

De kwaliteit van het erfgoed kan recreatief beter worden benut. In opdracht van de Veluwe Alliantie zijn voor deelgebieden op en rond de Veluwe 'Belevingsgebieden' ontwikkeld. Inhoudelijke thema's, die voortkomen uit de lokale geschiedenis en perfect passen bij erfgoed, natuur en landschap ter plekke. Zie voor meer bij de Tweede pijler.

Voorbeelden van acties:

- Investeren in behoud, bereikbaarheid en toegankelijkheid van erfgoed dat bijdraagt aan de beleving van de Belevingsgebieden
- Renovatie en herontwikkeling van leegstaande monumenten, bij voorkeur om nieuw recreatief aanbod tot stand te brengen
- Betere presentatie en (digitale) toegankelijkheid van de verhalen die het erfgoed ons te vertellen heeft

Tweede pijler: Excellente gastvrijheid in een gezonde vrijetijdseconomie

Toerisme en recreatie leveren nu een forse bijdrage aan werkgelegenheid en welvaart op de Veluwe. Wanneer we deze bijdrage in stand willen houden (of zelfs vergroten) moet de standaard omhoog. Gewone gastvrijheid is niet meer voldoende, een gezonde vrijetijdseconomie vraagt om excellente accommodaties, boeiende activiteiten voor jong en oud, duurzame vervoersmogelijkheden.

Hoe laten wij bezoekers (of ze nu uit Nederland komen of uit het buitenland) voelen dat ze meer dan welkom zijn op de Veluwe? Echte gastvrijheid is meer dan een vriendelijke ontvangst aan de balie van het hotel of een aardige serveerster op het terrasje van de camping. Het vereist dat de bezoekers in elke fase van hun *'customer journey'* ondervinden dat de Veluwe hen gastvrij welkom heet. Op basis van dit concept werken we aan de verbetering van de Veluwse gastvrijheid.

Figuur 1: de negen fases van de 'customer journey'.

Het begint met inspiratie en informatie over de mogelijkheden die de Veluwe biedt. Tips en suggesties via digitale media helpen de bezoekers op weg. In deze fasen wordt de potentiële bezoeker idealiter benaderd in een samenspel tussen VisitVeluwe, lokale gastheerorganisaties en individuele ondernemers.

Maar dan begint het pas: bezoekers kiezen een bestemming die bij hen past, boeken een accommodatie en gaan op reis. In elke fase van de *customer journey*, op elk contactmoment, moet de Veluwe er uit springen met een bijzondere gastvrijheid. Dat is een continue strijd, want de verwachtingen van de bezoekers blijven maar omhoog gaan!

Excellente gastvrijheid betekent dat de verwachtingen van de gast minimaal moeten worden ingelost, maar bij voorkeur overtroffen. Een zesje is daarbij niet goed genoeg. We willen dat we in ieder geval aan de minimale verwachting, de 'krachtige basis', voldoen: we scoren naar het oordeel van de gasten in elke fase van de *customer journey* een acht.

Terwijl we hier aan werken moeten we ook zorgen voor vernieuwing van het aanbod dat we bezoekers te bieden hebben. We kiezen voor drie speerpunten.

a) Duurzaamheid

Veluwse ondernemers merken dat steeds meer gasten een duurzame vakantie willen beleven. Het past bovendien perfect bij de Veluwe als groen merk. Vandaar dat we ons gericht blijven inzetten op het ontwikkelen en versterken van Duurzaam Toerisme op de Veluwe. Dit algemene begrip wordt hieronder specifiek uitwerkt in de teksten over de programma's rond mobiliteit, activiteiten en verblijf.

b) Nieuwe toeristische producten, gericht op beleving

We kunnen de diversiteit van de gebieden op en rond de Veluwe toeristisch beter benutten. Elk gebied heeft immers eigen karakteristieken. Denk aan de oude Zuiderzeekust en de Hanzesteden in het noorden, de IJsselvallei in het oosten, de Gelderse Vallei aan de westkant van de hoge zandgronden van de Veluwe. We gaan gebruik maken van het specifieke karakter van de gebieden om te komen tot aansprekende toeristische producten die de bezoekers boeien. De VeluweAlliantie heeft met dit doel veertien beleavingsgebieden benoemd die kansen bieden⁵. Zij zijn een sterke basis voor lokale samenwerking binnen deelgebieden van de Veluwe om te komen tot gerichte productontwikkeling en toeristische innovatie.

c) Jaarrond toeristisch aanbod

Het toerisme en de behoefte aan recreatie zullen naar verwachting autonoom toenemen. De Veluwe zal dit ook merken. Via recreatiezoning en bezoekersmanagement willen we zorgen dat er een goede balans blijft bestaan met de biodiversiteit en de inwoners. Hieraan kan bijdragen dat de Veluwe juist buiten de drukke lente en zomer aantrekkelijker wordt. Bijvoorbeeld via nieuwe aansprekende activiteiten in de (late) herfst en winter, seizoensgerichte marketing en speciale arrangementen.

We willen kortom werken aan een krachtige basis en het productaanbod vernieuwen. Dit hebben we vertaald naar de vier programma's in deze pijler. Zij raken elk een aspect van de excellente gastvrijheid die de Veluwe in 2030 wil bieden

Programma Marketing en Lokaal gastheerschap

Doel

De Veluwe is nationaal een zeer sterk merk. De Veluwe staat structureel in de top-3 van sterkste regiomerken. De Veluwe is zo'n krachtig merk, omdat de meeste Nederlanders dezelfde associaties hebben bij 'de Veluwe': in eerste instantie het natuurgebied. Pas in tweede instantie komen daar andere aspecten bij: het cultureel erfgoed, de bekende attracties, de interessante steden, de boeiende randen van de Veluwe met de riviergebieden en de stranden.

⁵ <https://slider.toerismevan.nl/veluwe-gebieden/>

Bezoek uit buitenland wordt gezien als een groeimarkt en dan met name uit België (Vlaanderen), Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. Voor onze internationale bezoekers zijn het wellicht andere aspecten die de Veluwe aantrekkelijk maken: het erfgoed, de cultuurhistorie en de musea van de Veluwe, maar ook thema's als Hanze, *Liberation* en de Koninklijke geschiedenis.

Deze associaties met de Veluwe zijn te beschouwen als een belofte: als je naar de Veluwe gaat, is dit in ieder geval wat je gaat beleven! De invulling die bezoekers vooraf maken van 'de Veluwe' schept verwachtingen waaraan de beleving van 'de Veluwe' moet voldoen. Het feit dat zoveel mensen hier een eenduidig beeld bij hebben is een groot goed waar we zorgvuldig mee moeten omgaan. Het is dan ook minimaal dit beeld waaraan de Veluwebeleving moet voldoen. Dit vertaalt zich in het streven naar minstens vier uit vijf sterren op elk moment van de 'bezoekersreis'. En dat geldt dus ook voor de marketing en het lokale gastheerschap.

Opgave: inspirerende Veluwemarketing

De marketing van Veluwe voor bezoekers van buiten de regio gebeurt door VisitVeluwe, onderdeel van Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen. Zij inspireert mensen die op vakantie of een dagje uit willen buiten hun regio om voor de Veluwe te kiezen. Zij doet dit in opdracht van de Veluwse gemeenten en ondernemers. De gemeenten en provincie hebben gezorgd voor een financiële basis voor meerdere jaren. Daardoor kan deze organisatie zich focussen op de langere termijnontwikkeling van de Veluwemarketing.

Die bestaat uit twee delen. Ten eerste gaat de marketing zich nadrukkelijker richten op doelgroepen die meer kunnen besteden. We streven namelijk niet naar meer toeristen. Maar met hogere bestedingen per bezoeker kan de vrijetijdseconomie zich verder ontwikkelen als belangrijke drager van de regionale economie en werkgelegenheid.

Ten tweede zal naast deze betekenis voor de vrijetijdseconomie de Veluwemarketing ook ondersteunend worden aan het behoud van de natuur. Via destinatiemarketing gaat VisitVeluwe helpen om bezoekers te 'verleiden' in hun beslissing waar en wanneer ze op de Veluwe willen zijn. Als voorbeeld kan VisitVeluwe de nadruk leggen op andere prachtige heidegebieden dan de Posbank, of op activiteiten in de late herfst. Ook adviseert VisitVeluwe bij productontwikkeling zoals voor jaarrond aanbod en de beleavingsgebieden. Via deze destinatiemarketing ondersteunt VisitVeluwe het bezoekersmanagement van de Veluwe.

VisitVeluwe laat zich begeleiden door een Raad van Advies. Daarin zijn de relevante partijen vertegenwoordigd: recreatieondernemers, gemeenten, grondeigenaren en de samenwerkende VVV's/tips.

Opgave: het lokaal gastheerschap

De beste beleving op de Veluwe start bij de baliemedewerker als de bezoeker gearriveerd is. Vaak is hij of zij de eerste 'Veluwenaar' die de bezoekers na hun reis spreken. Maar ook als bezoekers later informatie zoeken voor hun tijdsbesteding, kunnen de baliemedewerkers helpen. Natuurlijk maken mensen steeds meer gebruik van de digitale informatiebronnen. De ervaring leert echter dat persoonlijke contact en meedenken met de bezoeker nog steeds

zeer gewaardeerd wordt. We verwachten dat deze behoefte de komende jaren blijft bestaan.

De medewerkers aan de balies hebben met hun informatie grote invloed op waar de gast de Veluwe bezoekt. Zij kunnen meehelpen om kwetsbare natuur rustig te houden als het nodig is. Ze dienen dus zowel de gast als de Veluwse natuur.

We willen daarom dat op elke logische plek deze dienstverlening top is. Van de balies van de verblijfsaccommodaties, horeca, de VVV's en toeristische informatiepunten (tips) tot de bezoekerscentra, musea en gemeentehuizen. Maar we hopen ook op Veluws gastheerschap van de vakkenvuller in de supermarkt, de kassière van het tankstation en de inwoner die zijn hond aan het uitlaten is: ook zij zijn ambassadeurs.

We zien een coördinerende rol voor de VVV's en toeristische informatiepunten voor het bevorderen van het lokaal gastheerschap. Op dit moment is er echter een grote verscheidenheid aan dergelijke organisaties. Sommige beperken zich tot baliediensten, brochures en een internetsite met het lokale aanbod. Andere organiseren ook structureel evenementen of ontwikkelen toeristische producten. Sommige maken deel uit van een organisatie voor City Management, maar de meeste zijn genoodzaakt zich te beperken tot het verstrekken van informatie aan toeristen; sommige werken met een team van betaalde professionals, de meeste echter met een groep van tientallen vrijwilligers onder leiding van een betaalde kracht; de ene organisatie wordt deels gefinancierd door de gemeente, de andere volledig.

De verscheidenheid is groot, maar alle organisaties willen de bezoeker zo goed mogelijk helpen binnen de bestaande mogelijkheden. Ook zijn ze bereid elkaar met kennis en ervaring te helpen om zich ook organisatorisch te ontwikkelen. De ambitie is om een stap verder te komen, zodat de VVV's en toeristische informatiepunten gaan werken als dienstverleners voor andere organisaties op het gebied van lokaal gastheerschap. Het netwerk van VVV's en toeristische informatiepunten wordt hierin begeleid door de Veluws adviseur lokaal gastheerschap.

De Veluwe heeft ook nog een slag te slaan op het digitale front. Nu bestaan er naast elkaar nog meerdere systemen met toeristische informatie die niet gekoppeld zijn. Daardoor kennen baliemedewerkers niet alle aanbod van de Veluwe. Dit zal echter snel veranderen. We werken er aan dat alle beschikbare digitale informatie over het recreatieve aanbod open beschikbaar is en niet alleen geraadpleegd kan worden door baliemedewerkers, maar ook door bewoners van de Veluwe en door onze bezoekers. Ontwikkelaars van innovatieve toepassingen zijn van harte welkom om hier hun steentje aan bij te dragen. Tot slot is dit de basis voor de digitale ondersteuning van het Veluws bezoekersmanagement in belang van behoud van de natuur.

Voorbeelden van acties:

- Collectieve inkoop van producten en diensten die de VVV's en toeristische informatiepunten nodig hebben
- Via de marketing van de Veluwe aandacht geven aan de ontwikkeling van en communicatie over bekende én minder bekende aspecten van de Veluwe die interessant zijn voor bezoekers.

- Zorgen dat digitale informatie over het Veluws recreatief aanbod op een centrale plek beschikbaar komt en voor iedereen te raadplegen is.
- Praktische ondersteuning aanbieden aan de toeristische sector om met name de buitenlandse gast goed te ontvangen

Programma Beste Bereikbaarheid

Doel

Recreëren is voor velen ontspanning, rust, gezelligheid, maar ook er op uit, de beste Veluwe beleven! Onvermijdelijk daarbij is het reizen van thuis of vakantieverblijf naar de bestemming op de Veluwe en weer terug. We willen er voor zorgen dat onze gast deze verplaatsingen niet als noodzakelijk kwaad ervaart maar als onderdeel van zijn of haar Veluwebeleving. Dat betekent het opheffen van knelpunten, eenduidig zijn in routing en het aantrekkelijk maken van de aankomst. Dit ongeacht met welke modaliteit de reiziger arriveert, of dat nou met het openbaar vervoer is of met de auto, met de camper of met de fiets.

Een kleine doelgroep wil bij voorkeur telefonisch onbereikbaar zijn en kan op de Veluwe dergelijke plekken nog vinden. De meeste mensen vinden het echter nodig om per mobiele telefoon bereikbaar te zijn en hiermee het internet te kunnen bereiken, op elke plek op de Veluwe en elk moment van de dag. In 2030 hebben we deze basisbereikbaarheid gerealiseerd.

Opgave: Externe bereikbaarheid

De Veluwe moet voor toeristen (uit binnen- en buitenland) beter bereikbaar worden via openbaar en/of collectief vervoer. Ook met de eigen auto en via het water is de Veluwe in 2030 goed bereikbaar, althans de buitenste rand van het gebied.

We zetten in op 'Veluwse ontvangstlocaties'. Dit zijn een beperkt aantal, goed herkenbare parkeerplaatsen en openbaar vervoerhaltes waar bezoekers gastvrij worden ontvangen. De ontvangstlocaties bieden ruimtelijke kwaliteit, adequate faciliteiten, informatievoorziening en overstapmogelijkheden naar duurzamer vormen van vervoer. Via marketing en toeristische informatie worden bezoekers verleid om daar hun activiteit te starten. De ontvangstlocaties helpen mee om rust te brengen waar natuur het nodig heeft. Ook bevorderen we dat mensen hun auto aan de rand van de natuur laten staan zodat het recreatief vervoer minder stikstof en koolstofdioxide met zich meebrengt.

De externe bereikbaarheid van de randen van de Veluwe per auto en met het OV heeft blijvend aandacht nodig. Zo blijft de verkeersdruk op de A28 (tussen Amersfoort en Zwolle) en bij knooppunt A1/A30 maar toenemen. Ook zijn delen van de Veluwe slechts beperkt bereikbaar met Intercitytreinen. Gezamenlijk - eventueel ook met belanghebbende partijen van buiten de Veluwe - organiseren we een lobby om deze knelpunten op te heffen.

Opgave: Bereikbaarheid op de Veluwe

De bereikbaarheid binnen de Veluwe is in 2030 aantoonbaar goed, bezoekers spreken hier positief over. Het vervoer richting topattracties is goed geregeld, ook voor bezoekers die tijdens spitsuren met de eigen auto aankomen. De routenetwerken voor andere vormen van

vervoer (fietsen, wandelen, paardrijden, mountainbiken) zijn perfect afgestemd op elkaar en op de natuur en beter aangesloten op voorzieningen, dorpskernen en attracties

Opgave: Optimale digitale en telefonische bereikbaarheid van de gehele Veluwe.

Voor een perfecte 'customer journey' van bezoekers wordt het steeds belangrijker dat telefoon en digitale media overal in het gebied kunnen worden gebruikt. De verwachtingen gaan steeds omhoog, men verwacht op elke willekeurige plek mobiel of draadloos internet te kunnen gebruiken. Dit raakt niet alleen aspecten als gastvrijheid en ondernemerschap, maar ook de veiligheid van bewoners en bezoekers. Op de Veluwe zijn 'witte vlekken' waar het bereik van de mobiele telefoon achterblijft. Bewoners, ondernemers en bezoekers moeten echter kunnen rekenen op een goed functionerend, snel netwerk. De VeluweAlliantie monitort daarom de bereikbaarheid en stimuleert capaciteitsverbetering waar dat maar kan.

Opgave: Verduurzaming

Wij zetten in op verduurzaming van de recreatie-gebonden mobiliteit op de Veluwe. Attracties, erfgoed, natuurgebieden kunnen beter bereikbaar worden gemaakt, en bovenal: op een meer duurzame manier bereikbaar. Duurzame mobiliteit beperkt immers de hinder voor omwonenden, veroorzaakt minder lawaai en minder uitstoot van stikstof en koolstofdioxide.

Toeristen weten de Veluwe vooral te vinden met de eigen auto. Die toerist willen wij alternatieven bieden. Dat vraagt om verbetering van de (soms gebrekkige) OV-opties op en rond de Veluwe. Ook zetten wij in op alternatieven die ervoor zorgen dat de bezoekers hun auto laten staan en de Veluwe gaan verkennen met meer duurzame vormen van vervoer: wandelen, fietsen, elektrische scooters, eventueel zelfs elektrische deelauto's.

Voorbeelden van acties:

- Inrichting van een stelsel van Veluwse ontvangstlocaties waar de bezoeker gastvrij wordt ontvangen
- Versterken van de recreatieve waarde van het water op en rond de Veluwe, onder andere door betere fysieke bereikbaarheid. Waterfronten en havens kunnen daardoor een grotere recreatieve betekenis krijgen.
- Optimaliseren routenetwerken paardrijden, wandelen, fietsen en mountainbiken, betere verbindingen met voorzieningen en attracties.
- Praktische experimenten met duurzame mobiliteit voor bezoekers op verschillende plekken op de Veluwe in samenspraak met (recreatie)ondernemers. Denk aan elektrische deelauto's, deelfietsen, golfkarretjes, longboards.
- Experimenten met elektrisch vervoer naar en in kwetsbare natuurgebieden.
- Onderzoeken hoe bestaande OV-routes over de Veluwe kunnen worden opgewaardeerd tot *sightseeing* routes, zodanig dat het diverse bezienswaardigheden aandoet en daarmee vervoer per OV aantrekkelijker wordt voor de toerist en recreant.

Programma Top Activiteiten

Doel

In 2030 kunnen inwoners en bezoekers in alle vier de seizoenen aansprekende activiteiten beleven op en rond de Veluwe: actief ontspannen in de natuur, genieten van rust en stilte, proeven van streekgerechten in toprestaurants, kiezen uit een breed cultureel aanbod. De veertien Belevingsgebieden trekken met hun thematisch aanbod specifieke doelgroepen. De Veluwe staat tegen die tijd bekend als het beste en meest complete centrum voor outdoor-activiteiten in West-Europa, met nieuwe en onderscheidende producten voor alle belangrijke doelgroepen. Zakelijke bezoekers weten de Veluwe te waarderen om de goede congresfaciliteiten en de passende mogelijkheden om te overnachten. En wie even genoeg heeft van de rust en de natuur, vindt meer dan genoeg te doen in de aantrekkelijke dorpskernen en binnensteden op en rond de Veluwe, met een divers aanbod van winkels en horeca.

De Veluwe heeft ook in 2030 de hoogste attractiedichtheid van Nederland, met grote publiekstrekkingen als museum Paleis het Loo, museum Kröller-Müller in Het Nationale Park de Hoge Veluwe, Burgers' Zoo, de Apenheul, het Nederlands Openluchtmuseum en het Dolfinarium in Harderwijk. Daarnaast worden er in elk seizoen van het jaar op verschillende Veluwse locaties festivals georganiseerd die specifieke doelgroepen aantrekken.

Een ander type attractie dat zeer veel mensen kunnen waarderen zijn hoogwaardige *wellness*-voorzieningen als Thermen Bussloo, De Veluwe Bron en de Zwaluwhoeve. Deze dragen bij aan het imago van de Veluwe als een gebied om te onthaasten en tot rust te komen in een natuurlijke omgeving.

Opgave

Door voortdurende product vernieuwing en betere samenwerking weten de topattracties op de Veluwe bezoekers steeds opnieuw te boeien en een krachtiger beleving te bieden. Door nieuwe initiatieven trekt de Veluwe jaarrond bezoek, ook in herfst en winter.

De Veluwe wil niet méér bezoekers ontvangen maar wel bezoekers trekken die meer uitgeven. Hierbij past meer focus op de zakelijke bezoeker. Deze komen veelal in de herfst en winterperiode. Dat is gunstig voor de spreiding van de drukte. Het Veluws bedrijfsleven wil verder inzetten op deze markt. Dat geldt niet alleen voor de attracties (inclusief culturele ondernemingen) maar ook voor de verblijfssector. De Veluwe heeft een opgave om het aanbod te laten aansluiten op de vraag van de zakelijke bezoeker. De duurzaamheid van attracties en accommodaties wordt daarbij een steeds belangrijker thema.

Voorbeelden van acties:

- Creëren van jaarrond aanbod door nieuwe producten, festivals en evenementen in de rustige seizoenen
- Succesvolle lokale initiatieven verbinden met de Veluwe, waardoor een nieuw publiek wordt aangetrokken. Voorbeeld: Sonsbeek 20-24
- Het bevorderen van productie van streekproducten, organiseren van afzet ervan, verzorgen van de marketing. Streekproducten passen namelijk bij een duurzaam imago.

- Verzamelen en verspreiden van kennis en inzicht onder ondernemers en andere stakeholders over de doelgroepen die graag kiezen voor een duurzamere toeristische bestemming.
- *Veluwe Remembers*: een Veluws concept dat aansluit op de herdenking van 75 jaar Bevrijding. De uitdaging wordt om thema Vrijheid ook na het kroonjaar 2020 levend te houden.

Programma Excellent verblijf

Doel

Wij willen als Veluwe de meest gastvrije bestemming in Nederland zijn, met accommodaties van hoge kwaliteit. Of het nu om een hotel gaat of een vakantiepark, *bed & breakfast* of een camping: de accommodatie moet perfect aansluiten op de wensen en behoeftes van de gasten, zowel de particuliere als zakelijke. Ondernemers werken samen om vernieuwende producten en arrangementen aan te bieden die het beste van de Veluwe laten zien.

Medewerkers in de toeristisch-recreatieve sector zijn ambassadeur van de Veluwe, met achtergrondkennis over wat er allemaal te beleven valt. Vanzelfsprekend kennen ze hun talen, zodat ze buitenlandse bezoekers op zijn minst in Engels en Duits te woord kunnen staan.

Wij hebben bovendien de ambitie om in 2030 een van de groenste en meest duurzame bestemmingen in Noordwest Europa te zijn. Die twee ambities sluiten op elkaar aan. Immers, verduurzaming van de recreatiesector maakt de Veluwe nog aantrekkelijker voor bezoekers uit binnen- en buitenland. Toeristische en zakelijke bezoekers worden door duurzame voorzieningen van hoge kwaliteit verleid om langer in het gebied te verblijven en er meer te besteden.

Opgave

De kwaliteit van accommodaties op de Veluwe moet beter aansluiten op de behoeften van bezoekers. Zo worden ook toeristische en zakelijke bezoekers die een dagje naar de Veluwe komen verleid tot overnachtingen, zodat de gemiddelde besteding per bezoeker toeneemt.

Een belangrijke factor in het recreatieve aanbod vormen de ongeveer 500 vakantieparken op de Veluwe. Van het aanbod aan vakantieparken op de Veluwe functioneert een deel goed. Daar wordt geïnvesteerd in onderhoud en vernieuwing accommodaties en voorzieningen om de parken toekomstbestendig te maken. Maar er zijn ook vakantieparken waar het niet lukt om mee te groeien met de wensen van gebruikers. Een deel zoekt toevlucht tot andere gebruikers dan de toerist. Dit oneigenlijk gebruik heeft geleid tot ongewenste situaties zoals permanente bewoning, criminele activiteiten, ondermijning, overlast voor omwonenden. Het Programma Vitale Vakantieparken werkt aan het realiseren van een toekomstbestendig aanbod van vakantieparken, dat een sterke schakel vormt in het toeristisch-recreatieve aanbod van de Veluwe. Dit vergt een integrale aanpak op vier thema's : innovatie, herstructurering, veiligheid en sociaal.

Het programma voert die aanpak uit via concrete projecten zoals versterken van de biodiversiteit, opzetten van een circulaire aanpak op vakantieparken (zowel bij de bouw van accommodaties als in het gebruik daarvan), transformatie van vakantieparken zonder

toekomstperspectief en het versterken van ondernemerschap onder meer door inzet van het Kwaliteitsteam.

De Ontwikkelingsmaatschappij Vitale Vakantieparken (OMVV) is opgericht als instrument voor het herstructureren van vakantieparken. Tien Veluwse gemeenten en de provincie zijn aandeelhouder van de OMVV. De Ontwikkelingsmaatschappij kan op de Veluwe parken en gronden verwerven, tijdelijk beheren, herstructureren voor nieuw recreatief gebruik en/of transformeren naar een andere functie.

Meer kwaliteit en verduurzaming

De recreatiesector op de Veluwe zal naar verwachting blijven groeien: meer bezoekers, meer overnachtingen, grotere bestedingen. Daarmee neemt de behoefte aan (kwalitatief hoogwaardige) accommodaties toe. Dit biedt mogelijkheden voor het ontwikkelen en herstructureren van bestaande recreatieparken en het herbestemmen van agrarische bebouwing, die vrijkomt door de landbouwtransitie.

Verbeteren van de kwaliteit van de recreatieondernemingen betekent ook: verduurzamen en veiligheid borgen. Bezoekers willen verblijven in accommodaties die minstens net zo duurzaam zijn als hun eigen woning. Ondernemers hebben de verantwoordelijkheid voor de veiligheid op hun terrein. Samen met overheden en grondeigenaren werken ze aan de externe veiligheid, zoals het verminderen van risico op natuurbranden.

Het toeristisch bedrijfsleven kampt met veel verloop en personeelstekorten. De sector wil graag meer personeel laten instromen in recreatie en horeca, nieuwe werknemers die geschoold zijn in gastheerschap. Daarbij is de uitdaging om deze medewerkers vervolgens ook voor de sector te behouden.

Het *House of Hospitality Veluwe* verzorgt op het bedrijfsleven georiënteerde opleidingen, waarbij de innovatie van het toeristisch product en het investeren in human capital centraal staan. Het streven is om te komen tot betere samenwerking en afstemming tussen ondernemers en onderwijs (maar ook tussen mbo- en hbo-opleidingen) op het gebied van *hospitality* oftewel gastvrijheid. We willen bereiken dat de recreatieve sector voldoet aan de steeds veranderende wensen van de consument en (potentiële) werknemers. Ook willen we studenten binden aan de Veluwe.

Voorbeelden van acties:

- Ontwikkelen van arrangementen gericht op meerdaags verblijf.
- Stimuleren van de zakelijke congres- en vergadermarkt.
- Uitvoering van de gebiedsgerichte aanpak van natuurbrandrisico's
- Verkenning van de noodzaak voor een programma Vitale Hotels
- Bevorderen van verduurzaming: de biodiversiteit verbeteren op vakantieparken, meer hergebruik van bouwmaterialen (circulariteit) en oprichting van een gezamenlijke energie coöperatie.
- Een verbinding leggen met het onderwijs door het aanbieden van traineeships bij toeristisch recreatieve bedrijven voor afgestudeerde mbo-studenten via *House of Hospitality*.

Derde pijler: Betrokken bewoners

Bijna 940.000 mensen wonen op of direct bij de Veluwe. Iets minder dan de helft van hen woont in de drie steden Arnhem, Apeldoorn en Ede, de andere helft in de overige kernen en het landelijk gebied. Ook kent dit gebied veel 'tijdelijke bewoners': mensen die hier een tweede huisje hebben voor de weekenden en vakanties. Deze bewoners zijn op allerlei manieren betrokken bij de natuur, het erfgoed en de economische ontwikkeling van de Veluwe: als inwoner, recreant, werknemer of vrijwilliger. Bij het versterken van het stamkapitaal en realiseren van excellente gastvrijheid gaan we bewoners nauwer betrekken vanuit de diverse belangen die zij hebben.

Programma Actieve ambassadeurs

De betrokkenheid van bewoners bij 'hun' Veluwe is groot. Zo zetten veel bewoners zich in hun vrije tijd als vrijwilliger in voor de ontvangst van onze bezoekers, het beleven van de prachtige omgeving en het beheer van natuur, erfgoed en landschap. Vrijwilligers spelen een onmisbare rol bij het organiseren van culturele en sportieve evenementen, het openstellen van monumentale gebouwen, als boswachter of als gids die bezoekers rondleidt door stad en dorp. Ze controleren recreatieve routes, monitoren aanwezige dier- en plantensoorten, raadplegen archieven voor historische informatie of verwijderen ongewenste begroeiing van de heide. Zo divers als de Veluwe is, zo divers zijn de vrijwillige activiteiten. In algemene zin wil de VeluweAlliantie het vrijwilligerswerk ondersteunen, via de organisaties die zich daar al op richten. De Alliantie zet zich daar in waar voor deze organisaties Veluwse afstemming en samenwerking nuttig is.

We zullen specifieke aandacht besteden aan de inwoners als Veluwse ambassadeur. Al die vrijwilligers laten zien dat het tonen van gastvrijheid niet alleen is voorbehouden aan de professionals van de vrijetijdssector. Ook de Veluwenaren op straat of in de winkels worden door bezoekers geroemd om hun vriendelijkheid en behulpzaamheid. De van nature aanwezige gastvrije instelling is een zeer waardevolle Veluwse kwaliteit die we waarderen en koesteren.

We willen bewoners verleiden zich nog meer te verdiepen in de bijzondere kenmerken van hun eigen omgeving. Met die extra kennis worden ze meer dan alleen gastheer of gastvrouw: ze gaan hun verhalen geïnspireerd en enthousiast rondvertellen, niet alleen aan bezoekers maar ook aan andere bewoners. Het leidt tot meer tevredenheid onder de toeristen en meer lokale trots. Zulke bewoners zijn de beste ambassadeurs die de Veluwe zich kan wensen.

Programma Natuurbewuste recreanten

De bewoners zijn de grootste liefhebbers van natuur en landschap op hun eigen Veluwe. In veel delen van de Veluwse natuur is grofweg 80% van de recreanten in de directe omgeving woonachtig..

Bewoners weten vanzelfsprekend heel goed de weg op de Veluwe. Dat heeft een nadeel: ze komen makkelijk op plaatsen waar de natuur kwetsbaar is, en zijn zich daarbij niet altijd bewust van het effect dat hun recreatieve activiteiten op die natuur hebben.

Op een aantal plaatsen op de Veluwe willen we komen tot recreatiezonering om de druk op kwetsbare natuur te verlichten (zie het volgende hoofdstuk). Om die zonering te laten slagen, is het van belang dat ook de bewoners goed worden geïnformeerd, begrip krijgen voor de maatregelen en hun recreatieve gedrag in de natuur aanpassen. In de VeluweAgenda2030 gaan we daarom meer dan voorheen samenwerken aan de bewustwording bij inwoners van de Veluwse waarden.

Om recreatieve voorzieningen in stand te kunnen houden gaan we de lokale gebruikers vragen om mee te helpen. Vooral het relatief eenvoudige maar noodzakelijke onderhoud aan paden en routes kunnen vrijwilligers prima doen. We hebben goede voorbeelden van verenigingen die bereid zijn mee te helpen. Dit bouwen we uit in de komende jaren.

Programma Betrokken werknemers

Een aantal bewoners van de Veluwe werkt nu al in de vrijetijdssector - en dat worden er, als het aan de ondernemers in de sector ligt, snel meer. Er is een groeiend tekort aan menskracht in de sector. De sector zal als werkgever gewilder worden als ze minder tijdelijke seizoenscontracten en meer vaste contracten kan afsluiten. De initiatieven om het hele jaar door aantrekkelijk aanbod te kunnen bieden, zullen daarbij helpen.

Bedrijven willen graag werknemers uit de directe omgeving. Zij hebben namelijk parate kennis van de mogelijkheden die de omgeving biedt. Ze zijn daarmee niet alleen gastheer of -vrouw van het bedrijf maar ook ambassadeur van hun stukje Veluwe. Zo kunnen zij bijdragen aan de Excellente Gastvrijheid die de Veluwe wil uitstralen. In de VeluweAgenda2030 gaan we daarom samenwerken om inwoners en vooral de jeugd kennis te laten maken met recreatieve werkgevers.

Deze insteek kent twee relevante bijeffecten: bewoners gaan beter begrijpen wat de recreatiesector doet en voor de maatschappij betekent. Dat maakt het makkelijker te accepteren dat het soms druk is in hun woonomgeving. En als bewoners eenmaal het recreatiebedrijf hebben bezocht, komen ze wellicht vaker langs als recreant.

Voorbeelden van acties

- Verkennen welke meerwaarde de Veluwse samenwerking kan hebben voor het vrijwilligerswerk op de Veluwe
- Inwoners bij pilots op het vlak van biodiversiteit mee laten denken, onderzoeken en doen in de vorm van 'citizen science' en werkdagen
- Elektrische deelauto's van hotels en inwoners over en weer beschikbaar te maken
- Stimuleren van de ontwikkeling van dorps- en landschapsvisies door en met inwoners
- Open dagen van de recreatieve sector voor bewoners onder wie potentiële werknemers
- Drempels wegnemen bij het werken voor recreatiebedrijven in de eigen omgeving, bijvoorbeeld door een veilig uit en thuis te organiseren voor (jongere) werknemers na een late dienst

4. Bezoekersmanagement

De Veluwe is een van de meest populaire verblijfsgebieden in Nederland, in toenemende mate ook voor buitenlandse bezoekers. Wij zijn blij met die populariteit. Maar met restricties. Immers, we kampen op de Veluwe met een paar flinke uitdagingen:

- We willen onze bezoekers de beste Veluwe laten beleven;
- We willen meer rust in de natuur waar deze het nodig heeft;
- We willen minder stikstof in de natuur en minder koolstofdioxide in de atmosfeer.

Daarom streven wij als VeluweAlliantie er naar om de recreatieve druk op de Veluwe in ruimte en tijd beter te spreiden waarbij de bezoekers nog steeds de beste Veluwe ervaren. Dat vraagt om integraal en gebiedsgericht bezoekersmanagement: het beïnvloeden van het gedrag van de bezoekers met een uitgekende combinatie van maatregelen. De recreatiezoneringskaart is hiervoor het uitgangspunt.

We gaan dat als volgt doen. We weten dat met name de ‘inkomende’ recreant (dus niet de lokale inwoner) zich goed laat beïnvloeden in de keuzes die hij/zij maakt voor en tijdens het bezoek. Elk moment van de ‘bezoekersreis’ (*visitors journey*) kan worden gebruikt: vanaf het digitaal zoeken naar de vakantiebestemming via de keus voor de manier van reizen tot de gebiedsinformatie tijdens het verblijf.

Een van de instrumenten hiervoor zijn de ‘Veluwse ontvangstlocaties’: een beperkt aantal, goed gekozen parkeerplaatsen en openbaar vervoerhaltes. We zorgen dat deze aantrekkelijker zijn dan andere plekken en bovendien voorzieningen bieden met kwaliteit, waar bezoekers gastvrij worden ontvangen. Een ander instrument zijn de routesystemen: routes worden omgeleid indien de natuur het nodig heeft - maar de beste beleving van de Veluwe zal blijven. Met instrument marketing en toeristische informatie verleiden we bezoekers om bij die Veluwse ontvangstlocaties hun bezoek aan de Veluwe te starten en te gaan recreëren via de routesystemen.

Via deze sturing kunnen we rust brengen waar natuur het nodig heeft of bevorderen dat mensen hun auto laten staan aan de rand van de natuur. Zo’n ontvangstlocatie is namelijk ook een knooppunt in het netwerk van routes en paden voor wandelaars, fietsers, paardrijders en mountainbikers. Dat stimuleert bezoekers om over te stappen op minder belastende vormen van mobiliteit en zonder auto de Veluwe te gaan verkennen. Informatiepanelen en bewegwijzering in een direct herkenbare Veluwe-stijl helpen daarbij.

Naast fysieke middelen om het recreatieve gedrag te beïnvloeden, zijn er de online middelen: digitale informatie, routes en aanbiedingen die bezoekers sturen. Digitaal vindt de bezoeker inspirerende antwoorden op vragen als: *hoe kom ik bij die attractie op de Veluwe, wat kun je daar beleven, is er ook iets te doen voor de kinderen?* Met die digitale informatie kunnen bezoekers ook worden gestimuleerd om de drukste attracties en de meest bezochte natuurgebieden te mijden. De huidige digitale techniek en beschikbaarheid van actuele data maakt het mogelijk om dynamisch te sturen.

Data over de bezoekers is ook voor ondernemers relevant: zij kunnen daarmee hun product beter laten aansluiten bij de verwachtingen van de gast. Hoe staat de Veluwe er toeristisch

voor? Wat zijn de behoeften van bezoekers en op welke locaties op de Veluwe? De VeluweAlliantie zorgt voor een collectieve data voorziening om uitvoering te kunnen geven aan het bezoekersmanagement. VisitVeluwe is hier al mee gestart en samen met partners van de VeluweAlliantie zal hier verder op worden ingezet.

Naast het instrument van de verleiding zal ook 'bewustwording' worden ingezet om het gedrag van bezoekers te beïnvloeden. Mensen veroorzaken soms schade door onwetendheid. Door hen te informeren over het effect van hun handelen op kwetsbare (natuur)waarden, zal een deel zijn gedrag vrijwillig aanpassen. Met name voor bewoners moeten we werken aan bewustwording: zij kennen letterlijk de weg al in hun directe omgeving en laten zich niet leiden via toeristische informatie.

Waar verleiding en bewustwording niet voldoende resultaat opleveren kan worden gekozen voor zwaardere middelen zoals het afsluiten van paden of parkeerplaatsen, het instellen van verboden met adequaat toezicht en handhaving.

Door deze vorm van sturing kunnen wij de Brede Welvaart van bewoners, bezoekers en ondernemers op de Veluwe vooropstellen:

- Ecologische belangen staan voorop, waarbij het er vooral om gaat in kwetsbare natuurgebieden de recreatieve druk te verminderen.
- Er wordt rekening gehouden met de economische belangen van de recreatiesector, maar ook van andere ondernemers in het gebied.
- De aanpak helpt om belangrijke voorzieningen te behouden (winkels, zorg, openbaar vervoer).
- Overlast van grote hoeveelheden toeristen en recreanten wordt beperkt, ook om de leefbaarheid op de Veluwe voor bewoners hoog te houden

Op de Veluwe worden plaatselijk al initiatieven genomen om het recreatiebezoek in goede banen te leiden. Maar we willen toe naar een aanpak die het hele gebied overziet en initiatieven op elkaar afstemt. Deze ontwikkelen we per deelgebied, de recreatiezoneringskaart dient daarbij als uitgangspunt. Vanzelfsprekend betrekken wij bewoners, ondernemers en andere belanghebbenden bij de aanpak.

5. Samenwerking en Regie

De VeluweAlliantie zet de netwerksamenwerking op de Veluwe centraal. De basisgedachte is dat partijen die samen iets willen realiseren op de Veluwe met elkaar afspraken maken over de uitvoering. Wanneer de plannen een wezenlijke bijdrage leveren aan de ambitie van de VeluweAgenda kan de VeluweAlliantie deze plannen opnemen in het Uitvoeringsprogramma.

De samenwerking aan Veluweop1 is niet een “Waar gaan we over?”-structuur maar een “Daar gaan we voor!”-beweging. Niet een zwart-wit afgebakend programma maar een netwerksamenwerking met focus op de gezamenlijke ambitie. Niet een set van strakke kaders maar een uitnodigende ambitie die leidend is voor het handelen van alle betrokkenen bij de VeluweAgenda.

De uitnodiging geldt ook voor partijen die op dit moment nog niet (of beperkt) betrokken zijn maar wel raakvlakken hebben met de ambities uit de VeluweAgenda. Daar waar een duidelijke samenhang is met de opgaven van de VeluweAgenda wil de VeluweAlliantie betrokken zijn, afstemmen en samenwerken.

De leden van de alliantie handelen vooral uitnodigend naar elkaar en andere partijen om in samenwerking concrete resultaten te boeken die aan de ambitie bijdragen. Zo stimuleert en ondersteunt de Alliantie coalities op onderdelen en/of deelgebieden waarvan wel afgebakend is waar zij over gaan. Ook zorgt ze voor afstemming tussen deze coalities zodat het geheel elkaar versterkt. Voorbeelden zijn de coalities bij Vitale Vakantieparken, Routebureau, VisitVeluwe en samenwerking tussen de toeristische platforms en lokale gastheerorganisaties. De Alliantie is vooral uitnodigend, inspirerend, verbindend en faciliterend vanuit de focus op de ambitie.

Opbouw van de netwerksamenwerking

Naar onze overtuiging zorgt de netwerksamenwerking voor aansprekende resultaten, voor de investeringen die de Veluwe nodig heeft en voor draagvlak onder bewoners, ondernemers, instellingen en overheden. De netwerksamenwerking maakt een centraal bureau overbodig en zorgt ervoor dat wij werken met een minimale overhead.

Deze vorm van samenwerken onder het motto “informeel zolang het kan, formeel zodra het moet” heeft de afgelopen jaren bewezen zeer goed te passen bij onze gezamenlijke ambitie. We zien echter nu dat de aanpak op sommige punten onwerkbaar begint te worden. Partijen die ‘gastheer’ zijn voor collectieve uitvoering, dragen namelijk in hun eentje de collectieve risico’s. Doordat de uitvoering groeit, worden de risico’s voor deze organisaties te groot. In deze versie van de VeluweAgenda gaan we nog uit van de wijze waarop we de Veluwse samenwerking tot nu toe hebben georganiseerd. Een herziening van de samenwerkingsvorm ligt echter in de rede.

VeluweAlliantie

De VeluweAlliantie bestaat uit partijen die de ambitie van de VeluweAgenda onderschrijven en een bijdrage willen leveren aan de realisatie ervan. Ze vergadert vier keer per jaar en bestaat uit bestuurlijke afgevaardigden van Veluwse stakeholders. Ze heeft de rol van

afstemmingsorgaan, begeleidingscommissie, klankbordgroep. Daarnaast stelt de VeluweAlliantie het *Uitvoeringsprogramma* vast en zorgt ze ervoor dat het programma wordt gerealiseerd.

VeluweBoard

Uit het midden van de Veluwe Alliantie wordt een VeluweBoard gekozen van tenminste drie personen. Daarnaast heeft de VeluweAlliantie een onafhankelijk voorzitter. De voorzitter is tevens ambassadeur van de Veluwe in de regio, Den Haag en Brussel. De Board legt verantwoording af aan de VeluweAlliantie. De Board is opdrachtgever van het VeluweTeam, dat als belangrijkste taak heeft om de uitvoering van de VeluweAgenda te coördineren.

VeluweCongres

Een keer per jaar komt alles en iedereen samen. Het VeluweCongres verbindt partners, toont nieuwe initiatieven en doet verslag van lopende projecten. De grote lijnen voor de toekomst van de Veluwe worden hier uitgezet.

VeluweTeam

Onder de dagelijkse bestuurlijke verantwoordelijkheid van de VeluweBoard draagt het VeluweTeam bij aan het realiseren van het Uitvoeringsprogramma. Het VeluweTeam vormt de spil tussen de bestuurlijke ambities en de praktische uitvoering. De VeluweAgenda en het Uitvoeringsprogramma zijn daarbij de leidende instrumenten. Het VeluweTeam coördineert, initieert, inspireert, stimuleert, organiseert en ondersteunt de samenwerking. Er is periodiek overleg tussen de coördinatoren van de verschillende programma's of projecten en het VeluweTeam. Het VeluweTeam sluit zich aan bij bestaande Veluwse netwerken zoals het grondeigenarenoverleg, het netwerk ambtenaren Recreatie & Toerisme, erfgoed en cultuur en niet te vergeten de verschillende toeristische platforms.

Netwerken van betrokkenen

De VeluweAlliantie verbindt mensen en organisaties. Er ontstaan binnen de Alliantie steeds meer groepen van mensen uit verschillende organisaties die vergelijkbaar werk doen of dezelfde verantwoordelijkheden hebben. In het Veluwnetwerk wordt informatie, kennis en ervaring uitgewisseld en ontstaan gezamenlijke acties. Een paar voorbeelden van dergelijke groepen: coördinatoren van VVV's en toeristische informatiepunten, medewerkers recreatie en toerisme van Veluwse gemeenten, ambtenaren werkzaam op het gebied van natuur en landschap, platforms van recreatieondernemers, het Grondeigenarenoverleg Veluwe en het overleg tussen de (grotere) Veluwse Attracties.

Coalities van welwillenden

Initiatiefnemers op de Veluwe (of het nu professionals zijn of vrijwilligers) zoeken zelf de samenwerking met andere initiatiefnemers in het gebied. Ze worden daarbij ondersteund door het VeluweTeam. Coalities van welwillenden ontstaan doordat initiatiefnemers samen dingen willen bereiken op de Veluwe. De partijen maken afspraken over het project en stemmen dit af met het VeluweTeam. Voorbeelden van deze werkwijze zijn het programma Vitale Vakantieparken, de aanleg van wandel- en ruiternetwerken en de vernieuwing van de recreatieve bebording.

Concrete taken van de Alliantie

De VeluweAlliantie legt de nadruk op het enthousiasmeren en uitnodigen van partijen om mee te doen en te bevorderen dat er coalities ontstaan die concrete deelopgaven oppakken. Dit alles met de focus en samenhang van de VeluweAgenda. Over een beperkt aantal zaken echter gaat de Alliantie zelf, te weten:

Uitvoeringsprogramma

Voor de concrete uitvoering van de VeluweAgenda wordt jaarlijks een Uitvoeringsprogramma voor een periode van drie jaar opgesteld als een soort rollende agenda. Door opname van projecten in dit programma geeft de alliantie aan hierbij actief betrokken te zijn. Dat kan op verschillende wijzen gestalte krijgen zoals het uitvoeren van lobby, regelen van expertise, beschikbaar stellen van kwartiermaker, geld geven, het aanpassen regels, etc.

Een communicatienetwerk dat de Veluwe omspant

Om goed aan de slag te kunnen met de VeluweAgenda en zowel elkaar als andere goed te informeren bouwen we een communicatienetwerk dat de hele Veluwe omspant. Een netwerk dat laagdrempelig is, weinig tijd vraagt, maar wel effectief functioneert. Aangesloten zijn communicatiemedewerkers en adviseurs die werken bij betrokken 'stakeholders' op de Veluwe, of dat nu een gemeente is of een recreatieonderneming, een attractiepark of een terreinbeheerder, de provincie of een dorpsraad.

Doel van het netwerk is in de eerste plaats om persberichten en nieuwsberichten te delen die relevant zijn voor de Veluwe, elkaar tips en suggesties door te geven die de communicatie over de Veluwe verbeteren en netwerkbijeenkomsten te organiseren. Zie voor meer informatie de website www.veluweop1.nl.

Lobby

De inhoudelijke opgaven op de Veluwe vragen om een gezamenlijke lobby. We zoeken de samenwerking met elkaar, de rijksoverheid en Europese partners om de verschillende opgaven samen aan te pakken en onze doelen te realiseren op het gebied van natuur, biodiversiteit, duurzaamheid en gastvrijheid. We bouwen de samenwerking met omliggende regio's uit.

Financiën

Er gebeurt veel op de Veluwe. Daar is ook veel geld mee gemoeid. Ondernemers ondernemen en investeren, de Veluwse attracties ontwikkelen zich bij voortduring, de grondeigenaren en terreinbeheerders zijn steeds bezig met hun kerntaken met alle financiële aspecten die daar bij horen, de provinciale en gemeentelijke overheid dragen bij door te subsidiëren en te investeren. Door de afstemming en focus op de gezamenlijke ambitie in de VeluweAgenda kunnen we met de beschikbare reguliere middelen meer bereiken: het geheel wordt meer dan de som der delen.

Echter, als we de ambitie 'de Veluwe op 1' willen realiseren is er een extra investeringsimpuls nodig. Voor een deel kunnen Veluwepartners daar zelf voor zorgen, maar er is veel extra's nodig dat elders moet worden gevonden. Onder de vlag van de VeluweAlliantie kunnen partners samen andere partijen benaderen voor (financiële)

deelname aan (delen van) de ambities van de VeluweAgenda. We denken hierbij aan de rijksoverheid en de Europese Unie maar ook aan maatschappelijke fondsen, loterijen en investeringsmaatschappijen. Voorbeeld hiervan is de deal “Veerkrachtige Veluwe” tussen de rijksoverheid en de Veluwe.

Colofon

Veluwe op 1
Februari 2020

Drukwerk
Coers&Roest in opdracht van Provincie Gelderland

Redactie
Bas Nijenhuis-Vesseur
Sander Kooistra

Fotoverantwoording
PM